

en het „iets“, trots alle innerlijk verschil, ten nauwste met elkander verbonden, ja op elkaar aangewezen. De weg van het iets tot het niets leidt steeds weer tot het iets terug; niet omdat de schutter terug wilde, maar omdat hij teruggeworpen wordt. En deze onmiddellijke ervaringsbevinding van hem is door geen speculatie weg te redeneren, hoogstens slechts tot zwijgen te brengen — maar dan juist met middelen, die onloochenbaar een zuiver speculatieve oorsprong hebben en daarom bedenkelijk zijn. In den grond der zaak bestaat tusschen het niets en het iets of, minder correct uitgedrukt ter wille van een gemakkelijker verstaan, tusschen Godheid en wereldbestaan dezelfde onverbrekelijke betrekking als tusschen geheel verzonken-zijn en helder „ik“-bewustzijn. De ervaring van het zijn in het niet-zijn wordt slechts daardoor tot een ervaring van het „ik“, dat de in de ik-loosheid ontrakte mens toch steeds weer in het ik-zijn en de „gestorvene“ in het „worden“ teruggeworpen wordt en dus aan zichzelf ervaart, wat ver boven de grenzen van zijn bestaan uit geldingskracht heeft.

Hier liggen inderdaad de aanknopingspunten tot overwegingen, die voor de mystieke speculatie beslissend zijn. Zij nemen de mystieke grond-ervaring als uitgangspunt. De wijze en manier, waarop zij gerangschikt en geaccentueerd wordt, is dan deels afhankelijk van de intensiteit dezer ervaring zelf, deels van den bijzonderen aard van hem, die het ervaart. Hoe meer deze bijzondere aard naar voren komt, des te meer wordt door deze de speculatie beïnvloed en gekleurd, waarvan het orgaan nu eenmaal het denken is en welker voldoende grond het ik-bewustzijn is.

Het is hier intusschen niet de plaats om op deze, om het wezen der mystieke existentie zich bewegende problemen nader in te gaan. Een andere vraag dringt zich aan ons op. Het Boeddhisme heeft, zooals reeds uiteengezet werd, de cultuur en de levensvormen van het Japansche volk in hooge mate bepaald en zijn stempel daarop gedrukt. Evenwel niet rechtstreeks — want er zijn steeds naar verhouding slechts weinigen, die aan de „verlichting“ deel ontvingen —, maar door middel van de kunsten. Met het oog op deze laatste kan gezegd worden, dat elke Japanner minstens één kunst geleerd heeft, al is het slechts die van het „schrijven“, die het fundament en het uitgangspunt der „Tuscho“-schildering vormt, en dat hij die zijn leven lang beoefent. Het boogschieten wordt aan alle hoogeschole facultatief onderwezen, en niet minder het zwaardvechten; en zoo spreekt het vanzelf, dat het aantal dergenen, die door den „geest“ dezer kunstvormen aangeraakt worden, buitengewoon groot is. Daar nu al deze kunsten den geest van het Boeddhisme in velerlei gradaties en schakeeringen, overeenkomstig haar bijzondere aard, in zich hebben opgenomen: is het dan niet te verwachten, dat haar werking op de gemoederen in een zeer bepaalde en ondubbelzinnige wijze te voorschijn komt?

Wanneer men hier en daar de opvatting vertegenwoordigd vindt, dat door het aanleeren van deze kunsten tegenwoordigheid van geest bij alle kalmte, wilsvolharding bij alle onopzettelijkheid van handelen, zelfverzekerdheid bij alle onpersoonlijkheid van houding verworven wordt, dan is dit juist; maar het is toch slechts een nevengevolg, dat zoo weinig aan de atmosfeer van het Zen-boeddhisme gebonden is, dat het ook elders en onder geheel andere voorwaarden zou kunnen optreden. Ja, zelfs de „onpersoonlijkheid“ in houding, die in onderscheiding van den westerschen cultus van het „zich-zelf zijn“ voor het Japansche geestesleven zoo onmiskenbaar kenmerkend is, is niet zonder meer als vrucht van het Boeddhisme aan te merken. Haar wortel is „primaal“ in den Japanschen „volksgeest“ te zoeken, door natuurlijke en historische factoren bepaald en reeds krachtig levend in een tijd, die nog vóór de aanraking met het Boeddhisme ligt. Toen dit eenmaal begon zijn invloed te doen gelden, was het zonder meer van een veelbeteekenend aanknopingspunt verzekerd. Het Japansche volk moest het Boeddhisme als met zichzelf overeenkomend en zichzelf geestelijk verwant beschouwen, en zoo bleef voor dit volk nog slechts de taak over — die trouwens verstrekkend genoeg is — om dezen natuurlijk gegroeiden grondtrek van den Japanschen aard door het Boeddhisme gesanctioneerd te zien en hem voortaan bewust tot een blijvende bestaanswijze te verdiepen.

Maar daarbij bleef het niet. Het is voor den Japanner niet slechts vanzelfsprekend, zich zonder eenigen tegenstand te voegen naar de in den loop der jaren gegroeide ordeningen van zijn volksbestaan, maar zelfs om harentwille zijn eigen bestaan ten offer te kunnen brengen in een kalmte, die daarvan geen ophef maakt. En eerst hier komt nu de vrucht van den boeddhistischen invloed en daarmee van de onbewust opvoedende waarde der in dit Boeddhisme wortelende kunstvormen aan het licht: vanuit dit innerlijk licht ontvangt de dood, ja zelfs de vrijwillige dood terwille van het vaderland zijn verheven wijding en verliest dus volkomen alle verschrikking. Concentratie, zooals het Boeddhisme en alle echte kunstbeoefening die eischt, beteekent, eenvoudig gezegd: kunnen afsterven van de wereld en van zichzelf, teniet worden en juist daarom oneindig vervuld zijn. Wanneer dit dikwijls wordt beoefend en werkelijk ervaren, niet als een eens en vooral begrepen „gedachte“, niet als een bewust ons voorgehouden „besluit“, maar als „werkelijk“ zijn in het niet-zijn doorleefd: dan roept het die kalme zekerheid te voorschijn, die den dood en het bewuste in-den-dood-gaan evenmin vreest als het verzonken-zijn zelf. Want of het mensche-lijk bestaan slechts voor oogenblikken en tot het moment van terugroeping vernietigd is of voor langen duur:

in beide gevallen blijft het een ontrukt zijn in de vervulling van het zijn in het niet-zijn.

Hier ligt tegelijkertijd de wortel van dien „ridderlijken“ geest, dien de Japanners terecht als hun meest eigen bezit beschouwen en waarvan het zuiverste symbool de in de stralen der morgenzon ontlukende tak met kersenbloesem is: zich zoo van het leven te kunnen losmaken, geluidloos en innerlijk onbewogen, dat eerst vervuld en onthult niet den eenigen, maar wel den laatsten zin van alle bestaan, welks einde overgaat in het begin.

En zoo is deze poging om den geest van het boogschieten te onthullen, tegelijk een poging, zij het er ook één die slechts bij gebrekkige aanduidingen blijft, om het innerlijkste wezen der mystiek te „treffen“.

(Prof. Dr. E. Herrigel vert.)

Plaatsgebrek.

Wegens voortdurend gebrek aan ruimte blijft deze week voor één keer een artikel van mijn hand, ditmaal over de toestanden in ons kerkelijk leven, wachten tot de volgende week.

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Een prachtig begin.

Wolf Meesters: Hielko van Oultje. — N.V. Uitgeverij J. H. Kok, Kampen.

Men heeft de jeugd-biografieën wel eens genoemd een vlucht uit de benauwende werkelijkheid van het groote-menschenleven, naar den min of meer romantischen tijd van de jeugd. Als dat waar is, en er is geen reden te gelooven dat dit niet het geval zou kunnen zijn, wordt het begrijpelijker, dat de schrijver zijn jeugdigen held laat opgroeien op het platteland, in de vrije natuur, en laat spreken in de taal van zijn streek, in het dialect.

Daar komt dan meestal nog bij, dat het hoofdpersoonlijk dikwijls een bijzonder kind is, buitengewoon naïef, of buitengewoon ondeugend, althans afwijkend van het gewone slag dat wij allen kennen. Ook dit behoeft niet te verwonderen, want beide gevallen geven eerder aanleiding tot het beschrijven van conflicten, dan met het normale kind het geval zou zijn.

Dat noch het eerste, noch het tweede het geval behoeft te zijn, toont het eerste werk van den jongen Groningschen schrijver Wolf Meesters duidelijk aan. Het verhaal speelt zich af onder den rook van de grootste stad uit het Noorden, de achtergrond is steeds een scheepswerf. Het doordringend geluid van de luchtrevolver van den klinker laat overduidelijk hooren, dat het bedrijvige leven een groote plaats inneemt in het bestaan van de menschen in de buurt. Als het gehamer ophoudt, ontstaat er een stilte ook in het huiselijk leven, want dan wordt Hielko's vader, arbeider op de werf, werkloos. De scheepswerf is niet alleen een genoeglijke speelplaats voor de jongens, maar levens een noodzakelijke bestaansvoorwaarde. Onbewust is Hielko er van doordrongen, als hij met echte jongenstrots een handje meehelpt aan de afwerking van elk schip, dat de helling verlaat.

Nooit echter neemt het groote-menschenwerk de eerste plaats in. De omslag van het boek geeft de verhouding zuiver weer: een scherpe jongenskop tegen den vagen achtergrond van een schip op de helling. Het leven van Hielko gaat voor.

De taal waarin het boek grotendeels geschreven is, werkt niet mee om het bekoorlijker te maken. Wat men ook voor goeds van het Groningsche dialect mag zeggen, smeug is het allerminst. De Zuidelijke streektaalen hebben klaarblijkelijk het vermogen, aantrekkelijk te werken op den lezer. Het harde, afgebeten Groningsch mist die hebberlijkheid ten eenenmale. Wanneer de schrijver het algemeene Nederlandsch als voertaal had gebruikt, zou dat voor de lezers zelfs gemakkelijker geweest zijn, want ondanks de verklaringen aan den voet der bladzijden, zal menig woord niet of moeilijk begrepen worden. Om Hielko naar het leven te kunnen afbeelden, had de schrijver echter geen andere keuze, dan hem de taal van zijn hart te laten spreken. Eenigszins anders staat het met de Groningismen, die in de beschrijvende gedeelten voorkomen en soms meer storend, dan onmisbaar zijn.

Milieu-teekening noch taalbehandeling willen „stemming“ te weegbrengen, daarvoor zijn ze te nuchter, eenvoudig en waar. Ze passen geheel voor hun doel, een zuiver beeld te geven van den hoofdpersoon van het boek. En Hielko is een echte, natuurlijke jongen, zonder iets buitenissigs. Dat hij desniettemin de „held“ van een vrij dik boek kon worden, is niet aan zijn wederwaardigheden, maar aan de kunst van den schrijver te danken.

De bijfiguren zijn alle goed beschreven. Hielko komt uit een degelijk, christelijk arbeidersgezin. De vader is een verstandig man, trotsch op zijn zoon dikwijls, maar niet zachtzinnig als deze straf verdiend heeft. Tegen den spot van zijn mede-arbeiders weet hij zich voortreffelijk te handhaven,

waarbij zijn betere ontwikkeling, als christen-werkman, hem een grooten voorsprong geeft op het oppervlakkig, materialistische gepraat van zijn kameraden. Hielko's godsdienstige bezinning is vrucht van het onbevangen christendom thuis. Zijn diepe vereering voor den vromen grootvader versterkt hem voortdurend in zijn moeilijkheden.

Minder verstandig, hoewel zeer goedmoedig, is de moeder, die zoo goed voor hem is, ondanks haar strengheid soms, dat hij nooit bemerkt heeft, dat zij zijn eigen moeder niet is. Met groote fijngevoeligheid is dan ook beschreven, hoe Hielko, als hij langzamerhand gaat beseffen, dat zij zijn tweede moeder is, dit als iets vreesselijks gaat beschouwen. Op allerlei manier tracht hij meer over zijn eigen moeder te weten te komen, daarvoor weet hij zelfs zijn zwakken grootvader mee te troonen naar haar graf. De moeilijk verkregen inlichtingen verzamelt hij als een schat, zijn wetenschap wordt een geheim, dat hem eindelijk te machtig wordt. Hij moet er over spreken met anderen. Een zusje, een lief, wat dommig kind, wordt zijn vertrouwde, een vriend wordt heimelijk ingewijd. Zijn ongemotiveerde zoeken naar een tekort komen, vindt eindelijk ontlasting in de herinnering aan een langgeleden pak slaag. Het conflict breekt naar buiten, als hij in een plotselinge opwelling zijn moeder de gehoorzaamheid opzegt en lucht zich in het schot met een kastanje op haar, die hij als zijn stiefmoeder ziet. Haar verontwaardiging over deze daad tegen „zijn eigen moeke“ schildert prachtig haar volkomen onbewustzijn van een andere, dan een zuiver moederlijke verhouding.

Het eenvoudige, maar diep gevoelige gesprek van vader en zoon brengt alles weer in het reine en herstelt Hielko's gemoedsrust en de goede verstandhouding tusschen hem en zijn tweede moeder. Wat hem eerst een diep gemis scheen, blijkt een heerlijke winst te zijn.

Kostelijk, en vol humor is de beschrijving van het zoeken naar een betrekking. Een groote menschenkennis, en een uitstekend schrijverstalent legt de auteur hier aan den dag. Hij begrijpt de jongensziel door en door. Zeer zuiver van teekening is het Sinterklaasverhaal, en het bravoure stukje van Hielko bij de tewaterlating van het nieuwe schip. Trouwens het heele leven van dezen gewonen jongen, waarin zoo weinig groots gebeurt, is van den binnenkant uit gezien en met een opmerkelijk waarnemingsvermogen tot in zijn diepste roerselen nagegaan. En daardoor onderscheidt zich dit boek van vele andere in dit genre: het innerlijke conflict wordt zoo duidelijk, en zoo ontroerend fijn beschreven, dat het werk ver uitgeheven wordt boven het nuchter of amusant beschreven jongensleven. De hoofdpersoon is gewoon — al zal niet ieder dezelfde zielsgesteldheid, de zelfde soort naïeviteit bij alle jongens van zijn stand en leeftijd terugvinden — zijn leven gaat zonder ingrijpende gebeurtenissen voorbij, maar zijn beeld blijft u bij, omdat het zoo waarachtig menschelijk is, zoo eenvoudig, dat wij zelf niet konden zien, hoe diep en hoe bewogen het innerlijke leven is, onder het meestal weinig interessant lijkende uiterlijk.

Men moet geen boeken van dit genre met elkaar vergelijken, dat kan niet, maar in het soort zal dit een goede plaats innemen, omdat het een bijzonder boek is over een weinig bijzondere jongen. Niet alleen een groote aanwinst voor de Groninger literatuur, maar evengoed voor de christelijke letterkunde in het algemeen. Een talentvol schrijver maakt hiermee zijn entrée.

Het zou ondankbaar zijn, als de uitgever niets hoorde over zijn aandeel in dit boek: de uiterlijke vorm. Een graveur, die internationaal bekend is, de heer Bulder, heeft de prenten in hout gesneden. Ondanks het stugge materiaal zijn ze tot in de kleinste onderdeelen af, met een prachtverdeling van licht en donker, volkomen in harmonie met letter en bladspiegel. Het is verblijdend, dat er zooveel moeite en kosten besteed worden aan een boek van een jong kunstenaar, dat in een bibliotheek uitkomt. Wil men de menschen opvoeden ook op kunstgebied, dan behoort men het beste te geven. Het is daarom jammer, dat zulk een boek ook ingenaad te verkrijgen is. Pas een fraai uitgevoerd, goed gebonden boek, geeft liefde voor de schoone kunst.

Gron.

H. S.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Mag men spreken van „Teksten krijgen“?

IV.

De correspondentie, die ik over dit onderwerp kreeg is reeds zeer uitgebreid en groeit nog telkens.

Zooals ik reeds zei, ik kan niet alle brieven beantwoorden. Dat is ook niet noodig.

Waar het vóór alle dingen op aankomt in dit debat is dit, dat men toch juist onderscheidt.

Daarom
ten te zeg
a. Het
uit het
afteie
En nu
doen. Bijv
„Toldat
aan bidde
wat Gij w
later: „Ik
Davids“. E
volk opro
voor mijz
daar wist
tot mij ha
ik krach
geloofs,
enz.“ Ik
vermeld: „
Zijn Heilig
Daar heb
Jezus zijn
op grond v
de Geest i
in hem be
Niet de
vaarden v
is de gro
En hij l
Een col
gemeente
het over
„Ik heb
mee, dat l
tekst of p
vrijmoedig
Daar he
Dat nu
leven der
b. Het
Geest, zó
het hart l
Wat de
heeft gesp
Schrift m
mij nogm
geopenba
opent, vo
zoek en it
in het W
Te me
in mij spr
daaraan
Tot wel
uit wat e
deed indi
Als don
gemeente,
Zij gele
worden,
zal geen
Ds Hoe
praten, o
Bijbel ste
De koe
voordeeli
haar gees
dat het l
e. Het
het Woor
teksten i
oogenblik
mijn oms
dacht kri
geeft, doe
te openen
Maar d
„teksten
Ook m
en zeer i
controlee
mogen op
men er v
uit wat n
maar wal
spreken
d. Van
eerbied h
Een zu
den juiste
de Schrif
lijk aan
toch niet
beteekent
Daarvo
hezen wi
Hier m
naar aan
in het G
Hij sel
„onbillijk
nieuwe a
nu zegt,
van de z
de nieuw
passen o
Het gi
roepen, g
volk zeg